

ANDREA LÓPEZ CHAO: SINOPSE BIOGRÁFICA

Antonio Reigosa

Cronista Oficial de Mondoñedo

Andrea López Chao naceu en Mondoñedo, rúa Casas Novas, nº 12, o 12 de febreiro de 1874. O seu pai chamábase Antonio López Reimundez, e a súa nai, Francisca Chao Rodríguez. Tivo varios irmáns entre eles, Vicente e Samuel, ambos, como o pai, músicos da catedral de Mondoñedo. Pouco despois do nacemento de Andrea, o pai abandona, sen paradoiro coñecido, o domicilio familiar, o que supón que a nai ten que asumir en solitario a crianza dos fillos.

Andrea realiza estudos primarios en Mondoñedo e os de maxisterio na Escola Normal da Coruña. Comeza a exercer como mestra en Paradavella (A Fonsagrada) en 1897, e nos seguintes anos sucesivamente nas escolas de Lindín, Couboeira e Viloalle, as tres no concello de Mondoñedo.

O 15 de setembro de 1902 casa co veciño de Viloalle, Santiago Ares Cabanillas, con quen ten dous fillos que xa se rexistran na Habana; Óscar, que naceu o 1 de xuño de 1903 e faleceu en 1945, e Aurelio, que naceu o 24 de novembro de 1904 e faleceu en 1969. Tamén Andrea tivo que atender en solitario a crianza dos seus fillos pois, segundo a prensa da época, quedou viúva en 1906 ou 1907.

A partir de 1904 exerceu case medio século como destacada profesora e varias veces directora do Plantel Concepción Arenal do Centro Gallego da Habana. Como activista social e defensora dos dereitos sanitarios e sociais das mulleres galegas en Cuba participou na fundación de Hijas de Galicia en 1917, sociedade da que foi a primeira muller vicepresidenta. En 1923 intervén cun eloquiado discurso no I Congreso de Mulleres de Cuba en representación de Hijas de Galicia. O seu nome estivo practicamente esquecido durante décadas ata que o investigador J. C. González Pagés publicou en 2003 o libro *Emigración de mujeres gallegas a Cuba: Las Hijas de Galicia*. Uns anos despois, o xornalista M. Fernández Vizoso, dedicoulle algúns artigos no xornal La Voz de Galicia - A Mariña e Mª Xosé Porteiro incluíu o seu nome na novela *Sándalo* (Xerais, 2019).

Andrea López Chao visitou a terra natal en 1910 e en 1927, en ambas ocasións entre xuño e setembro. Obtén a carta de naturalización (nacionalidade) cubana o 11 agosto de 1936 e falece na Habana o 19 de xuño de 1954.

Plantel 'Concepción Arenal' do Centro Gallego

En 1904 Andrea oposita e consegue unha praza de docente no plantel educativo do Centro Gallego da Habana, ocupación que manterá ata 1951, sempre inspirada polo maxisterio da xurista e escritora galega Concepción Arenal. En todo ese longo período, amais de docente, foi directora do centro educativo en diversas ocasións, e en 1924 consegue que se aprobe a súa proposta de que pase a denominarse Plantel Concepción Arenal. O nome de Andrea aparece con frecuencia na prensa galega da emigración como participante moi activa nas actividades festivas e extraescolares do centro.

Hijas de Galicia

En 1917 Solidaridad Pontevedresa constitúe Hijas de Galicia. Sociedad Sanitaria y del Auxilio Mutuo, unha institución en cuxa creación participa Andrea López Chao e que se crea para atender as necesidades das mulleres galegas que emigraba e que non recibían atención médica nin outro tipo de socorro do Centro Gallego. Moitas delas eran vítimas das mafias da prostitución e mesmo forzadas a delinquir para poder sobrevivir. En moitos casos, os explotadores destas mulleres eran os propios parentes ou veciños que as animaran a cruzar o mar.

A pesar de ser unha sociedade creada pa atender mulleres, ata 1919 non se lles permitía que formasen parte da directiva. Desde entón, previa modificación dos estatutos, dispúxose que a vicepresidencia fose ocupada por unha muller e a primeira que ocupou ese cargo foi Andrea López Chao. A partir desta data ocupou varias veces a vicepresidencia, vogalías e formou parte de comisións diversas desta sociedade modélica que inaugurou un hospital materno-infantil en 1924 e un balneario en 1938.

I Congreso de Mujeres de Cuba

Andrea intervén en 1923, en representación de Hijas de Galicia, no I Congreso de Mujeres de Cuba cun discurso no que reclama para a muller o papel de formadora dos cidadáns do mañá no seo das familias. Sabemos que pasaron cen anos, que moitos dos postulados que ela defendeu resultan agora anacrónicos pero sen o pouso das valentes reivindicacións daquelas mulleres, o camiño andado polo feminismo sería hoxe moito máis cativo.

O discurso foi reproducido íntegro nas revistas Galicia (nº 16, 21 de abril de 1923), Eco de Galicia (nº 189, 22 de abril de 1923) e na web culturagalega.org.

Homenaxes

A cátedra de Cultura Galega 'Xosé Neira Vilas' da Universidade da Habana homenaxeou a Andrea López Chao o 29 de marzo de 2023, dentro do I Coloquio “Mulleres galegas en Cuba. Legado e transcendencia. Homenaxe a Andrea López Chao”. Amais de Arantxa F. Crespo, directora da cátedra, interviñeron no acto a xornalista Violeta Ramos, directora dun documental sobre Andrea, e Patricia Arés Muzio, bisneta da nosa protagonista.

Complementouse a xornada coa proxección dun documental sobre a dispar sorte das mulleres galegas en Cuba e cunha exposición cedida polo Consello da Cultura Galega.

Outra homenaxe tivo lugar en Mondoñedo no marco das Extra XVI Xornadas ‘Abrindo Camiño’ que dedicaron o día 1 de xullo de 2023 a analizar a súa actividade como mestra e pedagoga, a súa implicación na sociedade Hijas de Galicia e a súa histórica intervención no I Congreso de Mujeres de 1923 coa participación de Marina Mayoral, Antonio López Díaz, Patricia Arés Muzio, Arantxa Fernández Crespo, María Xosé Porteiro, Armando Requeixo, Valentín García Gómez, Prudencio Viveiro Mogo, Antonio Reigosa e Elena Candia López.

No mesmo acto Andrés García Doural e Antonio Reigosa presentaron o nº 4 do xornal “Mondoñedo na memoria” dedicado monograficamente a Andrea López Chao.

Bibliografía consultada

- FERNÁNDEZ CRESPO, A. (2023). Instrucións para tecer unha biografía de muller. *Mondoñedo na memoria*, nº 4, xuño de 2023, p. 3.
- FERNÁNDEZ VIZOSO, M. (6 de maio de 2018). Andrea L. Chao, una maestra de Mondoñedo en el I Congreso de Mujeres de Cuba de 1923. Memoria de Mariñáns, *La Voz de Galicia – A Mariña*.
- FERNÁNDEZ VIZOSO, M. (30 de maio de 2021). Mondoñedo homenaxea a Andrea López Chao y a Manuel García Olano. Memoria de Mariñáns, *La Voz de Galicia – A Mariña*.
- FERNÁNDEZ VIZOSO, M. (6 de marzo de 2022). A Mariña e Hijas de Galicia, la mayor sociedad de mujeres del mundo. Memoria de Mariñáns, *La Voz de Galicia – A Mariña*.
- GARCÍA DOURAL, A. (2023). Unha destacada mindoniense. *Mondoñedo na memoria*, nº 4, xuño de 2023, p. 1-2.
- GONZÁLEZ PAGÉS, J. C. (2003). *Emigración de mujeres gallegas a Cuba: Las Hijas de Galicia*. Concello de Vigo.
- PORTEIRO GARCÍA, M. X. (2023). Hijas de Galicia - Concepción Arenal. *Álbum de Galicia*, Consello da Cultura Galega (culturagalega.org).
- REIGOSA, A. (2019). Andrea López Chao, unha pioneira do feminismo en Cuba. En cadernodeantonioreigosa.eu. Artigo revisado en marzo de 2023.
- REIGOSA, A. (2023). Cronobiografía de Andrea López Chao. *Mondoñedo na Memoria*, nº 4, xuño 2023.
- VIVEIRO MOGO, P. (2007). Andrea López Chao. *Álbum de Galicia*, Consello da Cultura Galega (culturagalega.org). Artigo actualizado en xaneiro de 2023.
- Mondoñedo na Memoria* (2023). Neste xornal dedicado monograficamente a Andrea López Chao. Colaboran: Andrés García Doural, Violeta Ramos Valdés, Arantxa F. Crespo, Roxana Rodríguez Rodríguez, Patricia Arés Muzio e Antonio Reigosa, nº4 xuño 2023.